

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра медицини катастроф та військової медицини

**Надзвичайні ситуації природного,
техногенного, соціального і воєнного
характеру. Можливий характер
надзвичайних ситуацій України.
Організація захисту населення,
територій за умов надзвичайних
ситуацій.**

Доповідач:

к.мед.н., ст.викл. Рожнов В.Г

План лекції

- 1. *Поняття про надзвичайну ситуацію.*
- 2. *Класифікація надзвичайних ситуацій.*
- 3. *Єдина державна система цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.*
- 4. *Завдання і режими діяльності системи цивільного захисту, формування.*
- 5. *Основні положення міжнародного гуманітарного права.*

❑ Україна - найбільш критичний регіон Європи за техногенним навантаженням, яке в 5-6 разів перевищує середньоєвропейський рівень.

❑ На її території розташовані: 8,5 тис. потенційно небезпечних об'єктів, 5 атомних електростанцій (Запорізька, Рівненська, Південноукраїнська, Хмельницька, Чорнобильська); 12 гідровузлів ,16 водосховищ, аміакопровід, нафто- і газопроводи та ін.

❑ Перевезення пасажирів і різноманітних вантажів здійснюється залізничними коліями, довжина яких більша ніж 24 тис. км, а також автомобільними шляхами завдовжки понад 260 тис. км.

❑ Площа території України — 603 тис. км², із них 27 тис. км² — сейсмонебезпечна зона.

Надзвичайна ситуація (НС) - обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності;

(КЛАСИФІКАТОР НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ **ДК 019:2010**, чинний від **01.01.2011**).

Аварія

Катастрофа

Надзвичайна
ситуація:

ситуація на об'єкті або території, при якій виникли чи можуть виникнути людські та матеріальні втрати, порушені нормальні умови життєдіяльності людей внаслідок аварій і катастроф.

Основні терміни:

(КОДЕКС ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ)

- **Епідемія** - масове поширення інфекційної хвороби серед населення відповідної території за короткий проміжок часу;

Епізоотія - широке поширення заразної хвороби тварин за короткий проміжок часу, що значно перевищує звичайний рівень захворюваності на цю хворобу на відповідній території;

- **Епіфітотія** - широке поширення на території однієї або кількох адміністративно-територіальних одиниць заразної хвороби рослин, що значно перевищує звичайний рівень захворюваності на цю хворобу на відповідній території;

Аварія - небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування та/чи загибель людей або створює на об'єкті чи окремій території загрозу життю та здоров'ю людей і призводить до руйнування будівель, споруд, устаткування і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи завдає шкоди довкіллю.

Катастрофа - велика за масштабами аварія чи інша подія, що призводить до тяжких наслідків;

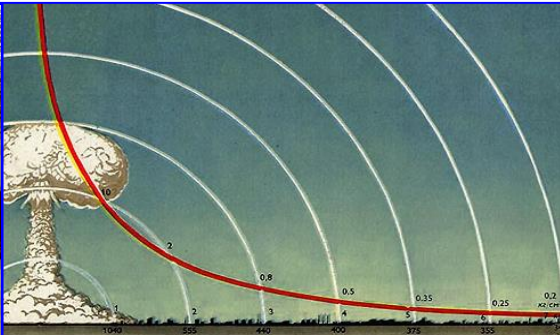
Надзвичайні ситуації класифікують за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат і матеріальних збитків.

Класифікація надзвичайних ситуацій

Залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, визначаються такі види надзвичайних ситуацій:

- 1) техногенного характеру;**
- 2) природного характеру;**
- 3) соціального характеру;**
- 4) воєнного характеру .**

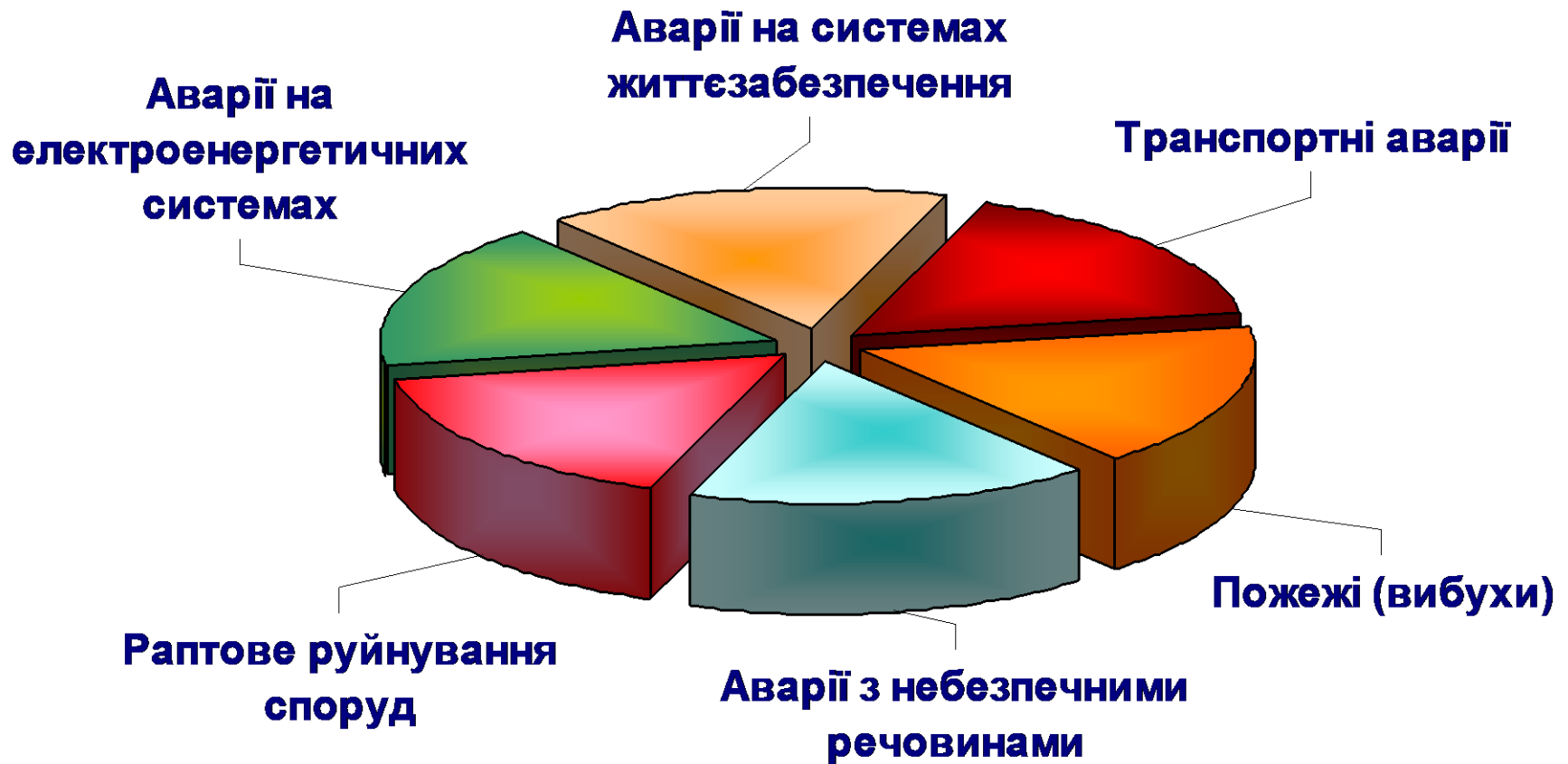

Надзвичайна ситуація техногенного характеру

порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті унаслідок транспортної аварії (катастрофи), пожежі, вибуху, аварії з викиданням (загрозою викидання) небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин, раптового руйнування споруд; аварії в електроенергетичних системах, системах життєзабезпечення, системах телекомунікацій, на очисних спорудах, у системах нафтогазового промислового комплексу, гідродинамічних аварій тощо.

НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

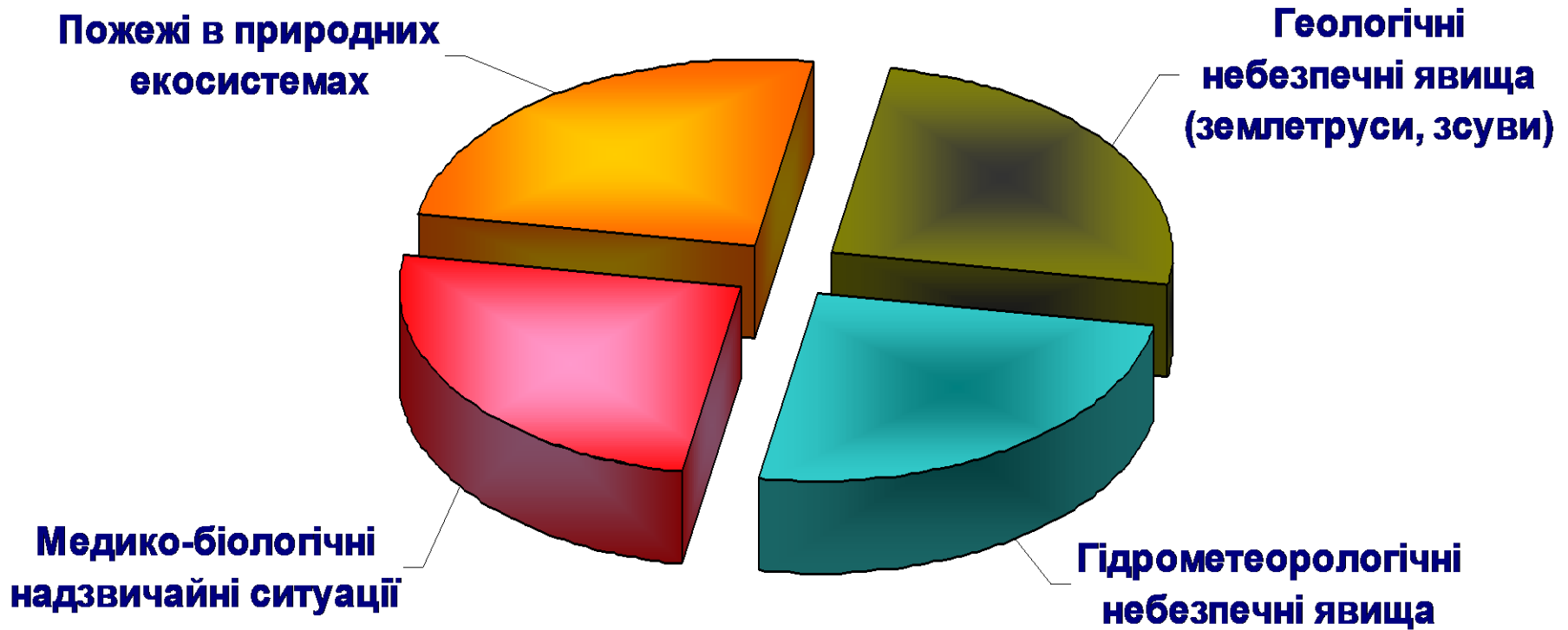

Надзвичайна ситуація природного характеру

- порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, пов'язане з небезпечним геофізичним, геологічним, метеорологічним або гідрологічним явищем, деградацією ґрунтів чи надр, пожежею у природних екологічних системах, зміною стану повітряного басейну, інфекційною захворюваністю та отруєнням людей, інфекційним захворюванням свійських тварин, масовою загибеллю диких тварин, ураженням сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками тощо.**

НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

Геологічні надзвичайні ситуації

Землетруси, виверження грязьових вулканів

Зсуви, обвали, осипи

Карстові провалля, осідання земної поверхні

НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

Гідрометеорологічні надзвичайні ситуації

Метеорологічні

Пов'язані, з атмосферними опадами

Температурні

ІНШІ

Гідрологічні морські

Гідрологічні прісноводні

НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

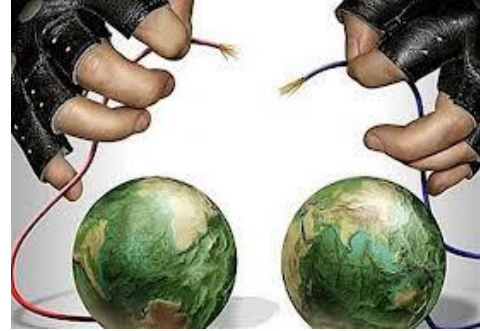
Пожежі в природних екосистемах

Пожежі лісові

Пожежі степових та хлібних масивів

Пожежі на торфовищах

Надзвичайна ситуація соціального характеру

- порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування, або пов'язане із зникненням (викраденням) зброї та небезпечних речовин, нещасними випадками з людьми тощо.

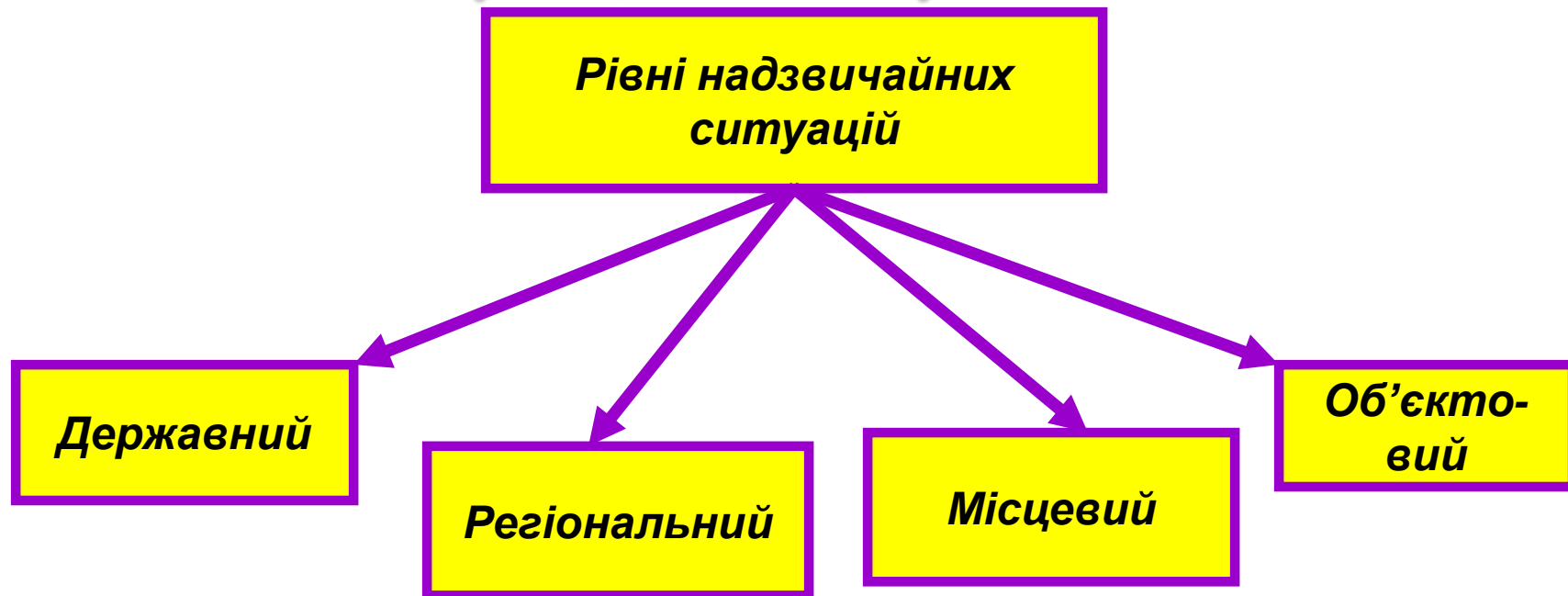

Надзвичайна ситуація воєнного характеру

- порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене застосуванням звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якого виникають вторинні чинники ураження населення, що її визначають в окремих нормативних документах.

Класифікація надзвичайних ситуацій за рівнями

За величиною територіального поширення, обсягу нанесених або очікуваних економічних збитків, кількістю людей, що загинули

НС загальнодержавного рівня

- Надзвичайна ситуація виникає на території двох або більше областей або загрожує транскордонним перенесенням, а також у разі, коли для її ліквідації потрібні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості окремої області але не менше 1 % обсягу видатків відповідного бюджету.
- При цій ситуації кількість постраждалих буде перевищувати **300 чоловік**, кількість населення, у якої істотно погіршаться умови проживання – **3000 чоловік**, а кількість загиблих перевищує **5** чоловік.

НС регіонального рівня

- *Надзвичайна ситуація розгортається на **території двох або більше адміністративних районів, міст обласного значення, або загрожує перенесенням на територію суміжної області України**, а також у разі, коли для її ліквідації потрібні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості окремого регіону, але не менше 1 % обсягу видатків відповідного бюджету.*
- *При цій ситуації кількість постраждалих може бути від **50 до 300 чоловік**, загинув від **3 до 5** чоловік, істотно будуть погіршені умови для проживання на тривалий час від **300 до 3000** чоловік.*

НС місцевого рівня

- **Надзвичайна ситуація виходить за межі потенційно небезпечного об'єкта, загрожує поширенням самої ситуації або її вторинних наслідків на довкілля, сусідні населені пункти, інженерні споруди, а також у разі, коли для її ліквідації потрібні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості потенційно небезпечного об'єкта, але не менше 1 % обсягу видатків відповідного бюджету. До місцевого рівня також належать усі надзвичайні ситуації, які виникають на об'єктах житлово-комунальної сфери та інших, що не входять до затверджених переліків потенційно небезпечних об'єктів.**
- **При цій ситуації кількість постраждалих може бути від 20 до 50 чоловік, загиблих від 1, 2 чоловіка, істотно будуть погіршені умови для проживання на тривалий час від 100 до 300 чоловік .**

НС об'єктового рівня

- *надзвичайні ситуації, які не підпадають під зазначені визначення*
- *При цьому кількість постраждалих не буде перевищувати 20 чоловік, загинуть 1 чоловік, а істотне погіршення умов проживання зазнають не більше як 100 чоловік*

Фактори ризику виникнення надзвичайних ситуацій в Україні:

1. Відсутність сучасних систем управління небезпечними процесами.
2. Низька професійна підготовка персоналу та населення до дій в екстремальних умовах.
3. Зростаючий дефіцит кваліфікованих кадрів.
4. Низький рівень застосування сучасних ресурсозберігаючих і екологічнобезпечних технологій.

У кожній державі світу повинна бути система захисту населення від надзвичайних ситуацій мирного і воєнного часу.

У нашій державі захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного, природного та військового характеру покладено на **систему Цивільного захисту**, яка є правонаступницею системи Цивільної оборони України і повинна трансформуватися у всенародну службу порятунку.

**Правова основа цивільного захисту:
ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
(№ 1859-IV, 24.06. 2004 р.)**

**Кожен громадянин України має право:
на захист свого життя і здоров'я від наслідків
надзвичайних ситуацій та на вимогу гарантій
реалізації цього права від держави.**

Держава як гарант цього права створює **систему цивільного захисту**, яка має за свою **мету**:

1. Реалізацію державної політики, спрямованої на забезпечення безпеки та захисту населення і територій, матеріальних і культурних цінностей та довкілля від негативних наслідків НС у мирний час та в особливий період.

2. Подолання наслідків НС, у т.ч. наслідків НС на територіях іноземних держав відповідно до міжнародних договорів України (за згодою Верховної Ради України).

Основні терміни:

Цивільний захист:

Система організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, яка здійснюється органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, підпорядкованими їм силами і засобами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, добровільними рятувальними формуваннями, що забезпечують виконання цих заходів з метою запобігання і ліквідації НС у мирний час і особливий період.

Основні терміни:

Єдина державна система цивільного захисту населення і територій:

 Сукупність органів у правління, сил та засобів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, на які покладено реалізацію державної політики у справах цивільного захисту.

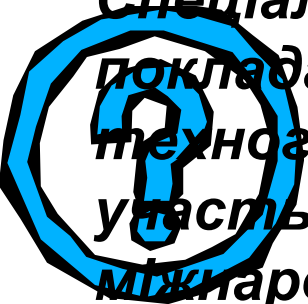
Служба цивільного захисту:

Державна служба особливого характеру, пов'язана із забезпеченням пожежної безпеки, запобіганням і реагуванням на інші НС техногенного, природного та військового характеру, ліквідацією їх наслідків, захистом населення і територій від їх негативного впливу.

Основні терміни:

Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту:

 Спеціальне невоєнізоване формування, на яке покладається захист населення і територій від НС техногенного, природного і військового характеру, участь у заходах територіальної оборони, а також міжнародних рятувальних та інших гуманітарних операціях.

Особливий період:

Період функціонування органів державної влади, Збройних Сил України, органів місцевого самоврядування, системи цивільного захисту, підприємств. Установ, організацій, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і охоплює час мобілізації і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Система цивільного захисту в Україні базується на основних засадах міжнародного гуманітарного права

Міжнародне гуманітарне право:

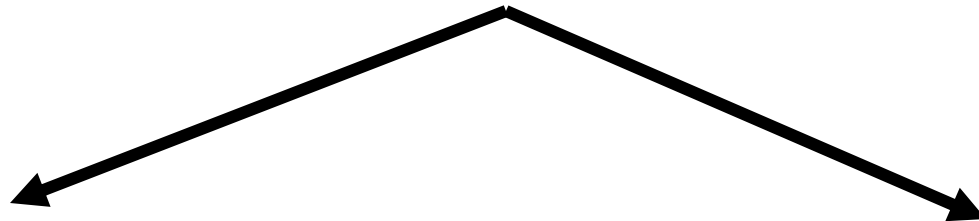
сукупність міжнародних юридичних положень, нормативно закріплених або традиційно прийнятих, які забезпечують перевагу особистості людини у випадку збройного конфлікту

ПОЛОЖЕННЯ

міжнародного гуманітарного права

Воюючі сторони не повинні наносити своїм противникам збиток більший, ніж це обумовлено ціллю війни, яка полягає у знищенні або ослабленні військового потенціалу противника

“жєнеєвське право”

“гаагське право”

Женевське право

Захистити військовослужбовців, які припинили брати участь у воєнних діях, і осіб, які не брали в них участь

Гаагське право

Визначає права і обов'язки воюючих сторін при проведенні військових операцій і обмежує вибір засобів нанесення противнику ураження

Женевські конвенції (12.08.1949 р.)

**“Про поліпшення долі поранених і хворих в діючій армії” і Додаткові протоколи до них
(03.06.1977 р.)**

Конвенція I. Поранені і хворі бійці сухопутних військ, медичний персонал і військові священики.

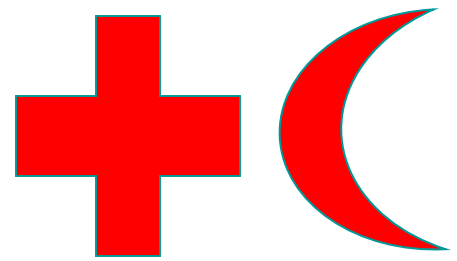
Конвенція II. Поранені і хворі, медичний персонал і священики військово-морських сил, потерпілі під час аварій на воді.

Конвенція III. Військовополонені.

Конвенція IV. Цивільні особи на ворожій або окупованій території.

Головні положення "жєневського" і "гаагського" права

- 1. Особи, які припинили брати участь у воєнних діях, мають право на повагу до свого життя, моральної і фізичної недоторканості.*
- 2. Противника, який здався в полон забороняється вбивати чи наносити йому ушкодження.*
- 3. Поранені і хворі повинні бути підібраними, їм повинна бути надана медична допомога.*
- 4. Особи, які взяті в полон, цивільні особи, які знаходяться в руках противника мають право на збереження свого життя, повагу до своєї гідності, особистих праву і переконань*

Головні положення "жєневського" і "гаагського" права

5. Під захистом знаходяться медичний персонал, санітарні заклади, їх транспорт і устаткування.

Емблема червоного хреста і червоного півмісяця вважається знаком цього захисту і повинна поважатися.

6. Забороняється використовувати зброю або методи ведення бойових дій, які здатні спричинити надмірні тілесні ушкодження або надлишкові страждання.

7. Сторони, які знаходяться в конфлікті, повинні завжди проводити різницю між цивільним населенням і комбатантами. Напад можливий тільки проти військових об'єктів.

Принципи цивільного захисту

- 1. Функціонування.**
- 2. Добровільності при залученні людей до дій з ризиком для життя.**
- 3. Комплексного підходу до вирішення завдань ЦЗ.**
- 4. Створення системи раціональної превентивної безпеки з метою максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ймовірності виникнення НС і мінімізації їх наслідків.**
- 5. Територіальності та функціональності єдиної системи цивільного захисту.**
- 7. Мінімізації заподіяння шкоди довкіллю.**
- 8. Гласності. вільного доступу населення до інформації у сфері цивільного захисту відповідно до законодавства.**

Завдання цивільного захисту

- 1. Збирання та аналітичне опрацювання інформації про НС.**
- 2. Прогнозування та оцінка наслідків НС.**
- 3. Нагляд і контроль у сфері ЦЗ.**
- 4. Розроблення і виконання законодавчих та інших нормативно-правових актів, дотримання норм і стандартів у сфері ЦЗ.**
- 5. Розроблення і здійснення запобіжних заходів у сфері ЦЗ.**
- 6. Створення, збереження і раціональне використання матеріальних ресурсів для запобігання НС.**
- 7. Розроблення та виконання науково-технічних програм для запобігання НС.**

Завдання цивільного захисту

- 8. Оперативне оповіщення населення про виникнення або загрозу НС, своєчасне достовірне інформування про обстановку і заходи, що вживаються для запобігання НС і подолання їх наслідків. .**
- 9. Організація захисту населення і територій від НС, надання невідкладної психологічної, медичної та іншої допомоги.**
- 10. Проведення невідкладних робіт із ліквідації наслідків НС та організація життєзабезпечення постраждалого населення.**
- 11. Забезпечення постійної готовності сил і засобів ЦЗ для запобігання НС і ліквідації їх наслідків.**

Завдання цивільного захисту

- 12. Надання оперативної допомоги населенню в разі виникнення несприятливих побутових або нестандартних ситуацій.**
- 13. Навчання населення способам захисту в разі виникнення надзвичайних, несприятливих побутових або нестандартних ситуацій та організація тренувань.**
- 14. Міжнародне співробітництво у сфері ЦЗ.**

Несприятливі побутові або нестандартні ситуації:

ситуації, що виникають у побуті, невиробничій сфері, які не набули масштабу надзвичайної ситуації, але являють собою загрозу життю та здоров'ю людей чи заподіяння матеріальних збитків.

Основні заходи у сфері цивільного захисту

Органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, підпорядковані їм сили і засоби, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності добровільні рятувальні формування здійснюють:

- 1. Оповіщення та інформування.**
- 2. Спостереження та лабораторний контроль.**
- 3. Укриття в захисних спорудах.**
- 4. Евакуацію.**
- 5. Інженерний захист території.**
- 6. Медичний захист населення.**
- 7. Психологічний захист.**
- 8. Біологічний захист.**
- 9. Екологічний захист.**
- 10. Радіаційний і хімічний захист.**
- 11. Захист населення від несприятливих побутових або нестандартних ситуацій.**

Єдина система цивільного захисту

Режими функціонування єдиної системи цивільного захисту

- **підвищеної готовності** (істотне погіршення виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, біологічної (в т.ч. бактеріологічної), сейсмічної, гідрогеологічної та гідрометеорологічної обстановки, наявність загрози виникнення НС).

Забезпечується, формуванням комісій для виявлення причин погіршення обстановки і підготовки пропозицій щодо її нормалізації, посиленням спостереження і контролю за ситуацією, розробленням заходів захисту населення від потенційної загрози виникнення НС, приведенням у стан підвищеної готовності сил і засобів реагування, здійсненням заходів запобігання виникнення НС.

Єдина система цивільного захисту

Режими функціонування єдиної системи цивільного захисту

- **надзвичайної ситуації** (встановлюється в разі виникнення та під час ліквідації наслідків НС).

Здійснюється визначенням меж території, на якій виникла НС, організацією захисту населення і територій в умовах НС, організацією робіт з локалізації і ліквідації наслідків, НС, залученням необхідних сил і засобів, безперервним контролем за розвитком НС, оперативним зв'язком з вищими органами управління і оповіщенням населення.

- **надзвичайного стану;**
- **воєнного стану.**

Надзвичайний стан

- **Надзвичайний стан - це передбачений Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) особливий правовий режим діяльності державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування, підприємств, установ і організацій, який тимчасово допускає встановлені цим Законом обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб та покладає на них додаткові обов'язки.**
- **Правовий режим надзвичайного стану спрямований на забезпечення безпеки громадян у разі стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій і епізоотій, а також на захист прав і свобод громадян, конституційного ладу при масових порушеннях правопорядку, що створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.**
- **Метою введення надзвичайного стану є якнайшвидша нормалізація обстановки, відновлення конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб, нормального функціонування конституційних органів влади, органів місцевого і регіонального самоврядування та інших інститутів громадянського суспільства.**
- **Надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим.**

Дякую за увагу!

